

संस्पर्शजानि विषयसंगजानि ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ प्राप्तव्यं भोक्तव्यं ॥ १६ ॥ तेऽर्थाजरादयः पदार्थाः ततो न्यथाऽजरत्वादिरूपेण ये मनुष्यस्य कांक्षिता इष्टाः ॥ १७ ॥ विधानमदृष्टं ॥ १८ ॥ प्राप्तिलाभौ
व्यायामः श्रमः अलाभ इति यावत् तयो र्योगः प्रतिष्ठितं विधानमित्यनुषज्यते ॥ १९ ॥ गंधेति फलस्थागंधादयो निवर्तते पूर्वपूर्वं उत्तरे उत्तरे उपयाति तथैव सुखादीनि अप्रत्याख्येयानि अनुसृत्य वर्तते विद्वान्

एवमेतानि दुःखानि तानि तानीह मानवं ॥ विविधान्युपवर्तते तथा संस्पर्शजान्यपि ॥ १३ ॥ जरा मृत्यु हि भूतानां खादितारौ च काविव ॥ बलिनां दुर्बलानां च ह
स्वानां महतामपि ॥ १४ ॥ न कश्चिज्जात्वतिक्रामे जरा मृत्यु हि मानवः ॥ अपि सागरपर्यन्तां विजित्ये मां वसुंधरां ॥ १५ ॥ सुखं वा यदि वा दुःखं भूतानां पर्युपस्थितं ॥
प्राप्तव्यमवशैः सर्वपरिहारो न विद्यते ॥ १६ ॥ पूर्ववयसि मध्ये वाप्युत्तरे वा नराधिप ॥ अवर्जनीयास्ते र्थावैकांक्षिता ये ततो न्यथा ॥ १७ ॥ अप्रियैः सह संयोगो वि
प्रयोगश्च सुप्रियैः ॥ अर्थानर्थौ सुखं दुःखं विधानमनुवर्तते ॥ १८ ॥ प्रादुर्भावश्च भूतानां देहत्यागस्तथैव च ॥ प्राप्तिर्व्यायामयोगश्च सर्वमेतत्प्रतिष्ठितं ॥ १९ ॥
गंधवर्णरसस्पर्शानिवर्तते स्वभावतः ॥ तथैव सुखदुःखानि विधानमनुवर्तते ॥ २० ॥ आसनं शयनं यानमुत्थानं पानभोजनं ॥ नियतं सर्वभूतानां काले नैव भव
त्युत ॥ २१ ॥ वैद्याश्चाप्यातुराः संति बलवंतश्च दुर्बलाः ॥ श्रीमंतश्चापरेषण्डा विचित्रः कालपर्ययः ॥ २२ ॥ कुले जन्मतथा वीर्यमारोग्यं रूपमेव च ॥ सौभाग्यमुपभो
गश्च भवितव्येन लभ्यते ॥ २३ ॥ संति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छतां ॥ नास्ति पुत्रः समृद्धानां विचित्रं विधिचेष्टितं ॥ २४ ॥ व्याधिरग्निर्जलं शस्त्रं बुभुक्षाश्चाप
दो विषं ॥ ज्वरश्च मरणं जंतोरुच्चाच्च पतनं तथा ॥ २५ ॥ निर्माणे यस्य यदिष्टं तेन गच्छति सेतुना ॥ दृश्यते नाप्यतिक्रामन्न निष्क्रान्तो थवा पुनः ॥ दृश्यते चाप्यतिक्रा
मन्न निष्क्रान्तो थवा पुनः ॥ २६ ॥ दृश्यते हि युवैव हविनश्च न्वसुमान्नरः ॥ दरिद्रश्च परिक्लिष्टः शतवर्षो जरान्वितः ॥ २७ ॥ अकिंचनाश्च दृश्यन्ते पुरुषाश्चिरजीविनः ॥
समृद्धे च कुले जाता विनश्यन्ति पतंगवत् ॥ २८ ॥ प्रायेण श्रीमतां लोके भोक्तुं शक्तिर्न विद्यते ॥ काष्ठान्यपि हि जीर्यन्ते दरिद्राणां च सर्वशः ॥ २९ ॥ अहमेतत्करोमी
ति मन्यते कालनोदितः ॥ यद्यदिष्टमसंतोषादुरात्मा पापमाचरेत् ॥ ३० ॥ मृगयाक्षाः स्त्रियः पानं प्रसंगानि दिता बुधैः ॥ दृश्यन्ते पुरुषाश्चात्र संप्रयुक्ता बहुश्रुताः ॥
॥ ३१ ॥ इति कालेन सर्वार्थानीप्सितानीप्सितानिह ॥ स्पृशन्ति सर्वभूतानि निमित्तं नोपलभ्यते ॥ ३२ ॥

॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ बुभुक्षाः क्षुत्पथयः ॥ २५ ॥ निर्माणेऽदृष्टे सेतुना कर्ममर्यादया अतिक्रामन्ति पापी अनिष्क्रान्तो न दृश्यते किंतु पापेन सद्यो बध्यत एव कश्चित्पुन्याहो न भवतीत्यपि दृश्यते
॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ प्रसंगा युद्धविवादादयः अत्र मृगयादौ ॥ ३१ ॥ इह निमित्तं नोपलभामहे किंतु अदृष्टनिमित्तमेव तदित्यर्थः ॥ ३२ ॥